

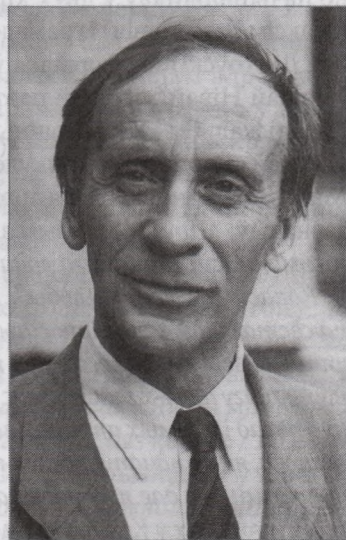
ЛІТАРАТУРА І ЧАС

Уладзімір Міхайлавіч Конан – філосаф, гісторык, літаратурны крытык, публіцыст. Доктар філасофскіх навук (1982). Скончыў гістарычны факультэт Белдзяржуніверсітэта (1959). З 1965 г. працаваў малодшым навуковым супрацоўнікам, старшым навуковым супрацоўнікам (1966 – 1984), загадчыкам аддзела (1984 – 1986), вядучым навуковым супрацоўнікам (1986 – 1990) Інстытута філасофіі і права Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. З 1991 г. да 2005 г. загадчык аддзела гісторыі і тэорыі культуры Нацыянальнага навукова-асветніцкага цэнтру імя Ф. Скарыны пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі прафесар Уладзімір Конан – адзін з самых вядомых і аўтарытэтных спецыялістаў у галіне эстэтыкі, гісторыі філасофіі, тэорыі і гісторыі культуры. Літаратурны крытык, публіцыст, аўтар некалькіх тысяч артыкулаў (у тым ліку ў выданьнях “Беларускай Энцыклапедыі”), аўтар 10 і сааўтар 7 манаграфій. Падрыхтаваў тры кнігі беларускай літаратурнай і фальклорнай спадчыны (складанне, тэксталагічная падрыхтоўка, каментарыі, пераклад). Сярод прац вучонага – “Развіццё эстэтычнай думкі ў Беларусі (1917 – 1934 гг.)” (1968), “Ля вытокаў самапазнання: Станаўленне духоўных каштоўнасцей у святле фальклору” (1989), “Боская і людская мудрасць: (Францішак Скарына: жыццё, творчасць, светапогляд)” (1990), “Свято паэзіі і цені жыцця: Лірыка Максіма Багдановіча” (1991), “Ксёндз А. Станкевіч і каталіцкае адраджэнне ў Беларусі” (2003) і інш.

Уладзімір Конан узначальваў Нацыянальную асацыяцыю беларусістаў, з’яўляецца экспертам ВАК па філасофскіх праблемах, часта выступае афіцыйным апанентам на абароне доктарскіх і кандыдацкіх дысертацый па літаратуразнаўстве, філасофіі, фалькларыстыцы, эстэтыцы.

75

Віншуем юбіляра!

Уладзімір КОНАН

ЭСТЭТЫКА РОДНАЙ ЗЯМЛІ Ў ПАЭЗІІ ЯКУБА КОЛАСА

Сёння цяжка ўявіць, наколькі збыднела б нашая літаратура, гэтая скарбніца духоўнай творчасці беларусаў, без паэзіі і мастацкай прозы Якуба Коласа, без ягоных “Новай зямлі”, “Сымона-музыкі”, трылогіі “На ростанях”, усёй творчасці нашага Кастуся Міцкевіча, аднаго з пачынальнікаў беларускай класічнай літаратуры. Развітваючыся са сваім Сымонам Музыкам – правобразам беларускіх паэтаў-песняроў, – аўтар сказаў: “*Панёс ён людзям песень дар – / Агонь душы і сэрца жар, / Панёс пяснярскай каляінай*”.

Дзяцінства і юнацтва аўтара паэмы “Сымон-музыка” былі шчаслівейшымі, чым у яго героя, якому давялося пераадолець усе “кругі пекла”, каб сцвердзіць сваё прызначанне мастака. Лёс Кастуся Міцкевіча быў літасцівы. Нарадзіўся ён у рэгіёне, дзе сялянскі народ і беларуская шляхта цанілі культурнасць, працавітасць, школьную асвету. У чатырохкутніку Беларусі (Мінск – Стоўбцы – Навагрудак – Маладзечна) – цэнтры гістарычнай Літвы-Беларусі, дзе тварылася сучасная беларуская мова. У XIX – пачатку XX ст. у гэтай “глыбінцы” Расійскай імперыі існавала высокая сельскагаспадарчая куль-

тура, вяскowy народ вызначаўся адносна высокай мабільнасцю і развітасцю традыцыйных формаў самаадукацыі. Той, каму пашэнціла закончыць хоць бы пачатковую школу, павятовае вучылішча, ішоў “у людзі”, працаваў хатнім настаўнікам, сялянскім “дарэктарам”. З гэтай хатняй школы пачаў наш Кастусь Міцкевіч свой шлях да навукі.

У жыццёвым і пісьменніцкім лёсе вялікае значэнне мела сям’я, сялянскі лад жыцця – нялёгка, але па-свойму гарманічны, у жывым адзінстве з карміцелькай зямлёю, прыродным асяроддзем.

Паэтычная апалогія роднай зямлі, традыцыйнага ладу жыцця сялянства, эстэтызацыя яго штодзённага побыту ёсць бадай што ва ўсёй літаратурнай спадчыне пісьменніка. У гэтым нарысе ўвага акцэнтуюцца на эстэтычных кантрастах двух першых этапаў яго творчасці, пазначаных спачатку паэтычным зборнікам “Песні жалбы” (1910), а пазней паэтычным эпсам “Новая зямля” (1911 – 1923) і “Сымон-музыка” (1911 – 1925).

Даследаванне эстэтыкі паэтычнай спадчыны К. Міцкевіча ў кантэксце еўрапейскай мастацкай культуры і, шырэй, – з улікам хрысціянскай цы-

вілізацыі пачала літаратурная крытыка “Узвышша” (некалькі артыкулаў Адама Бабарэкі), але была спынена бальшавіцкімі рэпрэсіямі. Толькі ў канцы ХХ – пачатку ХХІ ст. яно аднавілася, істотна пашырылася і паглыбілася.

Нашаніўская літаратурная крытыка ў асобе яе пачынальнікаў у двух кірунках – эстэтычным (Максім Багдановіч) і грамадска-палітычным (Вацлаў Ластоўскі) памылялася ў ацэнках выдадзенай “Нашай Нівай” першай паэтычнай кніжкі Коласа “Песні жалбы”. У крытычным (у тым ліку да сваёй уласнай творчасці) артыкуле “Глыбы і слаі” (1911) Максім Багдановіч пасля ацэнкі паэзіі Янкі Купалы зазначыў: «Другім цікавым з’явішчам у беларускай пісьменнасці апошняга года была кніжка твораў Я. Коласа – “Песні жалбы”. Цэльнай выглядае яна на светагляд, моцна зросіміся адзін з адным здаюцца яе вершы, але ёсць у ёй і якаясь акамянеласць: на працягу аж 4-х гадоў Колас не зрабіў значнага кроку ўперад і ў самых апошніх вершах яе аб тым жа і так жа, як і ў пачатку сваёй працы. Ведама, турэмнае жыццё не дае яму развівацца і павялічыць круг сваіх тэм. А іх у Коласа вельмі мала: бедныя абразы роднага краю, доля нашага народа, турэмныя думкі і жыццё – вось, здаецца, і ўсе тэмы яго твораў» [1, т. 2, с. 188 – 189].

Праўда, Багдановіч угадаў дамінанту паэзіі нашага Міцкевіча, калі адзначыў: каштоўнасць яго вершаў – “у праўдзівай – далёкай ад усякай фальшы – любові да бацькоўшчыны; гэтая любоў, як цудоўная жывая вада ў казках, ажыўляе іх і робіць роднымі, блізкімі ўсякаму, у кім яшчэ ёсць душа жывая, хто не забыўся аб долі свайго народа, а мо і сам перажывае апісанае ў гэтых вершах” [1, т. 2, с. 188 – 189].

Трэба прызнаць: Багдановіч дакладна ўбачыў перспектыву мастацкага ўзыходжання Якуба Коласа і Янкі Купалы. Але выхаваны на рускай класічнай паэзіі, якая мела за сабой сто гадоў развіцця, не адразу зразумеў адкрыцця імі новай у Еўропе літаратуры на хрысціянскіх і ўласна этнічных традыцыях.

Аналагічны збой эстэтычнай кампетэнцыі адбыўся ў ініцыятара першай літаратурнай дыскусіі Вацлава Ластоўскага, аўтара вострапалемічнага артыкула “Сплачвайце доўг” у абарону каштоўнасці роднай зямлі, беларускай народнай культуры (1913, 5 ліпеня). Пад псеўданімам Юры Верашчака крытык атакаваў авангард тагачаснай літаратуры – раннія вершы Янкі Купалы на матыве евангельскага “Лазара беднага” [*Невясёлая старонка / Наша Беларусь: / Людзі – Янка ды Сымонка, / Птушкі – дрозд ды гусь...*] (“З песень аб сваёй старонцы”), Якуба Коласа [*Край наш бедны, / Край наш родны! / Гразь, балота ды пясок...*] (“Наш родны край”) і Максіма Багдановіча (*Краю мой родны! / Як выкляты Богам...*). І на гэтай падставе

вывеў сентэнцыю: *“Супакойцеся, ягамосці, край наш не такі страшны, не такі сумны, брудны і бедны. Жывой красы ў прыродзе нашага краю, у людзях многа, хіба толькі тое сумна, што мы яе падмеціць, падгледзець не ўмеем”*. Таксама вызначыў патрабаванні беларускага грамадства да творцаў нашай літаратуры эпохі “Нашай Нівы” – прарокаў народа: *“Беларускае грамадзянства ў праве вымагаць чагось для сваёй душы, мерыць іхнюю творчасць меркай еўрапейскай, якую прыкладаюць усе народы на свеце да творчасці сваіх прарокаў”* [2].

Тут сакратар “Нашай Нівы” крыху хітраваў, каб акцэнтаваць перспектыву роднай літаратуры. Бо па абавязку службы чытаў усё, што публікавалася або планавалася да друку. Летам 1913 г. у актыве газеты былі ўрыўкі з паэтычнага эпасу Якуба Коласа “Новая зямля”, паэтычны цыкл “У зачарованым царстве” Максіма Багдановіча; былі апублікаваны другі паэтычны зборнік Янкі Купалы “Гусляр” (1910), паэма “На куццю” (1911, 22 снежня), драматычны твор “Паўлінка” (1912, 3 чэрвеня). У выдавецтве “Нашай Нівы” рыхтаваліся да выдання паэтычны “Вянок” Максіма Багдановіча, кніга арыгінальных апавяданняў Максіма Гарэцкага “Рунь” (1914). Адным словам, нашая літаратура ўзнімалася да класічнай дасканаласці і нацыянальнай арыгінальнасці. Пачатая Вацлавам Ластоўскім дыскусія датычылася хутчэй яе рэтраспектыўных аспектаў, чым класічнай перспектывы.

Аднак жа і рэтраспектыва беларускай паэзіі [паэтычныя зборнікі Я. Коласа (“Песні жалбы”), Я. Купалы (“Жалейка”) і інш.] адпавядае крытэрыям агульнаеўрапейскай паэтычнай культуры. “Плач па роднай старонцы” мае свае аналогіі з жанрам *трэнаў* – ад біблейскага прарока Ераміі (*“Як асамотнены горад, людны калісьці! Ён нібы аўдавеў: вялікі паміж народамі, уладца краін адрабляе даніну... <...> Як наблекла золата, як змянілася золата высакароднае! Камяні свяцілішча рассытаны на ўсіх ростанях...*) і твораў эпохі Рэнесансу [“Трэны” Яна Каханоўскага (1580); “Трэнас” М. Сматрыцкага (1610)] да еўрапейскай і рускай класічнай літаратуры ХІХ – пачатку ХХ ст.

Адкрыццём беларускай паэзіі пачатку ХХ ст. стала арыгінальная мастацкая трансфармацыя “плачу”, дзе родная, пераважна сялянская Беларусь у лірычных і драматычных жанрах выяўлялася ў вобразе *Лазара беднага* – паводле матываў адпаведнай прытчы Евангелля ад Лукі (16, 19 – 31). У беларускай традыцыйнай культуры адбылася фалькларызацыя гэтага сюжэта ў шматлікіх варыянтах, расквечаных фантазіяй лірнікаў у ролі жабракоў [3]. У каментарыях да зборніка песень выдатны фалькларыст Е. Раманаў пісаў: *«“Лазар Бедны” шырока распаўсюджаны на Беларусі, яго спяваюць не толькі старцы ex officio (па прафесіі. – У. К.), але і ўсе прыгнечаныя і зня-*

важаныя. Здаецца, беларус не супраць таго, каб бачыць у Бедным Лазары самога сябе» [4].

Гэтая традыцыя ў канцы XIX – пачатку XX ст. стала аб’ектам лірычнай інтуіцыі Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, іх паслядоўнікаў, перайшла ў аматарскую паэзію і публіцыстыку “Нашай Нівы”. Таямніцу архетыпа Лазара беднага прыадкрыў Янка Купала ў заключнай сцэне драматычнай паэмы “Сон на кургане” (1912). Яго герой Сам (*alter ego* паэта) выступае там у ролі вандроўнага лірніка, выяўляючы ідэалы паэта (“А калі ж пясняр вялікі / Нашай песняй пусціць клікі / І гарой і даліною, / Дрогне небам і зямлёў?..”), а ў фінале сведчыць: “Лірнік Лазар ходзіць, плача, / І ніхто яго не бача. / Не прыходзіць змілаванне / З важнай весцю ў добрым стане”.

Евангельскі архетып Лазара беднага ў нацыянальнай і сацыяльнай трансфармацыі абазначаны ў вершы Якуба Коласа “Мужык” (рэдакцыя 1910 г.):

*Пад аконнем не раз
Я з мяшэчкам хадзіў,
Міласціны у вас
Хрыстом-Богам прасіў* [5, с. 206].

*Вы ж у торбу маю
Клалі чэрствы кусок;
Замест рыбы – змяю
З смехам клалі ў мяшок* [5, с. 431].

Хрыстос у Нагорным казанні пытаецца ў народа: “Ці ёсць сярод вас такі чалавек, які, калі папросіць сын ягоны хлеба, камень падаў бы яму? І калі рыбы папросіць – змяю падаў бы яму” (Мц. 7, 9). Вобраз селяніна ў Коласа – гэта і вобраз Беларусі – беднага Лазара Расійскай імперыі. Але ў паэтычнай кніжцы светлым промнем грэюць нас хрысціянскія цноты – вера, надзея, любоў.

У Максіма Багдановіча, апрача верша “Краю мой родны! Як выкляты Богам...”, яшчэ ёсць прарочы верш “З песняў беларускага мужыка” – сацыяльная трансфармацыя архетыпа Лазара беднага. І папярэджанне яго “багатаму брату”:

*Я хлеба ў багатых прасіў і маліў, –
Яны ж мне каменні давалі;
І тыя каменні між імі і мной
Сцяною вялізнаю ўсталі.*

*Яна ўсё вышай і вышай расце
І шмат каго дужа лякае.
Што ж будзе, як дрогне, як рухне яна?
Каго пад сабой пахавае?* [1, т. 1, с. 209 – 210]

Матывы Лазара беднага ў першай паэтычнай кніжцы Коласа акцэнтаваны назвай “Песні жалбы”. Трэны па страчанай Радзіме, закінутай калоніі Расійскай імперыі. Аднак жа ўважлівы погляд на кніжку праясняе, што ў ёй эстэтычныя ацэнкі роднай зямлі неадназначныя: вы-

сокае і нізкае, прыгожае і непрыгляднае ў паэта ўраўнаважаныя або кантрастна супастаўленыя. Пачнем аналіз з першага паэтычнага цыкла “Думкі”. Тут дамінуе матыў у жанры трэнаў (“Плача маё сэрца, / Хоць без слёз, ды горка, / Як пачнецца ваша / Смутная гаворка...”). А праз некалькі падобных твораў – верш “Вясна”. У сістэме паэтычных сімвалаў беларускіх песняроў яна нязменна заставалася сімвалам адраджэння, уваскрэсення, дарэчы, таксама як і ў масавым уяўленні беларускіх сялян. Уваскрэсенне роднай зямлі: “І зіма, як дым, прапала! / Зеленае луг, ралля. / Як ад болю, ачуныла / **Наша родная зямля**” (выдзелена намі. – У. К.).

Следам за гэтым сімвалічным вершам паэт радасна славіць сваю родную зямлю: “І перша жаваранка Божа / Запела ціха аб вясне, / Паліўся срэбрам спеў прыгожа / У далёкай сінняй вышыне. / Глядзіць прыветна з неба сонца, / Як бы матулька на дзяцей, / І лёгка, лёгка так бяз конца, / І б’ецца сэрца весялей”. Далей ідзе прызнанне ў любові да роднай зямлі: “Люблю я прыволле / Шырокіх палёў, / Зеленае мора / Буйных каласоў...” (“На полі вясною”). Паэт любіць нават “вузкія стужкі мужыцкіх палос”, старыя грушы на межах, узгоркі і пясчаныя курганы. Адным словам, усю родную зямлю. Ён у захапленні ад усходу сонца, бо заўсёды “неба усміхнецца людзям і прыродзе”, а яшчэ “Паліць свечку залатую / Прад аўтарам Бога” (“Усход сонца”). Паэт спявае гімн нават ночы, якая нярэдка сімвалізавала заняпад жыцця: “Ночанька мая ты, / Водблеск глыбіні! / Ты душу чаруеш / Спевам цішыні” (“Ноч”).

У цыкле “Родныя абразы” поруч з самотным вершам “Наш родны край”, які цытаваў В. Ластоўскі ў сваім палемічным артыкуле, ёсць верш “Хлеббароб”, дзе паэт кажа: “Хлеббароб глядзіць з уцехай, / Ходзіць у Божым дару... / Так ні поп, ні ксёндз ня ходзіць / Пры святым алтару”. У цыкле “Мужычае жыццё” Я. Колас акцэнтнае драматычныя і трагічныя з’явы жыцця беларускіх вясцоўцаў. Але ў вершах “Сябрам”, “Не бядуй” нават дазваляе абазначыць залаты век у будучыні: “Дымам пойдзе ўсё ліхое, / Усё, што душыць нас і гне. / Вер, брат, – жыццё залатое / Будзе ў нашай старане”.

Калі выйшла ў свет першая паэтычная кніжка “Песні жалбы”, паэт ужо працаваў над згаданым эпасам “Новая зямля” і публікаваў у “Нашай Ніве” фрагменты гэтага унікальнага ў еўрапейскай паэзіі твора. Твора эсхаталагічнага сэнсу.

Паэтычную інтуіцыю роднай Навагрудчыны ў вобразах штодзённага побыту фальваркавай шляхты ўпершыню выявіў Адам Міцкевіч у вершах і эпічнай паэме “Пан Тадэвуш” [6]. Яна пачынаецца ў лірычным запеве да твора ў перакладзе Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча:

*Літва! – родная зямелька! Ты, маўляў, здароўе! –
Той цябе ашануе, каму безгалоўе!
Хто жыў калісь на ніўцы тваёй, як у раі,
І вось крывава рыніць слёзкі ў чужым краі!*

“Новая зямля” нашага Канстанціна Міцкевіча – гэта твор аб красе Беларусі, роднай зямлі, а разам з тым аб трагізме зямнога быцця, раскрытым у трох смерцях: ляснічага, ваўка, урэшце, лесніка Міхала. Жывапісныя раздзелы гэтага твора, выявы прыгажосці радзімы і дасканаласць традыцыйнай народнай культуры падсвечаны інфернальнымі тэмамі, эсхаталагічным завяршэннем зямнога быцця. Эсхаталагізм гэтага твора абазначаны яго назвай. Як вядома, Біблія завяршаецца Апакаліпсісам (Адкрыццём) – канцом грэшнага свету; але таксама і яго духоўным абнаўленнем: “І ўгледзеў я Новае неба і Новую зямлю, бо ранейшае неба і ранейшая зямля мінулі” (Адкр, 21, 1).

“Новая зямля” Канстанціна Міцкевіча яднае мастацкую праблематыку эпасу і паэтычнай драмы Адама Міцкевіча. У паэме “Пан Тадэвуш” паэт вяртае ўяўны рай свайго дзяцінства і юнацтва ў асяроддзе вясковай ідыліі фальваркавай шляхты роднай Навагрудчыны. А ў драматычнай паэме “Дзяды” раскрывае трагізм народа, у якога адабралі гэты рай; а поруч з гэтым – усеагульны трагізм незваротнасці жыцця для ўсякага жывога стварэння на зямлі.

У паэмах Якуба Коласа трагедыя смерці і драматычныя перыпетыі Сымона-музыкі падсвечваюць і акцэнтуюць прыгажосць роднай зямлі і штодзённай працы селяніна. Можна ўзяць любы вобраз-малюнак з першага друкаванага верша паэта “Наш родны край” і знайсці кантрастныя да яго малюнкi і песні з “Новай зямлі”, якія славяць красу гэтага краю. Прыгадаем радкі: “А як песня панясецца – / Колькі ў песні той нуды! / Уцякаў бы, бег, здаецца, / Сам не ведаеш куды” і параўнаем іх з экспазіцыяй да “Лесніковай пасады” паэмы “Новая зямля”: “І бачу лес я каля хаты, / Дзе колісь весела дзяўчаты / Спявалі песні дружным хорам, / З работ ідучы позна борам. / Нясліся зыкі песень здольных, / У лясках раз-пораз адбівалісь, / І ім узгоркі адклікалісь, / І радасць біла ў песнях вольных...” У вершы: “На дварэ – паленні, цёскі, / Куча сметніку ляжыць. / Крыж хваёвы пры дарозе, / Кучка топаляў сухіх...”, а ў “Новай зямлі” – малюнак гаспадарчага ладу: “На прыгуменні поруч з садам / Павець з гумном стаяла радам, / А пад наветкаю прылады: / Вазок, калёсы, панарады / Старыя сані, восі, колы / І вуляў некалькі на пчолы...”

Сапраўды, у паэме “Новая зямля” паэт угледзеў у побыце працавітых сялян правобраз абноўленай роднай зямлі. Бо паэзія – не толькі адлюстраванне рэальнага жыцця, але і яго духоўнае пераўтварэнне творчай сілай лірычнай інтуіцыі. Якуб Колас пісаў свае геніяльныя паэмы адначасова: “Новую

зямлю” – пра нязбытае сацыяльнае і духоўнае пераўтварэнне сялянскай краіны – і “Сымона-музыку” – пра драматычнае станаўленне беларускай пяснярскай паэзіі і, шырэй, нацыянальнай мастацкай культуры. Захаваўся першы, дасавецкі варыянт гэтага твора, апублікаваны ў газеце “Вольная Беларусь” (1917 – 1918) і часопісе “Вольны Сыцяг” (1921, № 3 – 4). Першыя тры часткі паэмы надрукаваны асобнай кніжкай рэдактарам “Вольнай Беларусі” Язэпам Лёсікам. У твор уведзена малітва Сымонкі пасля выхаду з карчмы ў вольны свет сваёй радзімы – хваласпевы прыгажосці створанаму адзіным у Тройцы Богам сусвету:

*Божы Дух вітаў у высі,
Сьветлы дзіўны прад ім
У багнах тайнасьці нясьліся,
Песьні анелаў ліліся
У прасторы векавым.
Хвала Богу Вялікаму, хвала!
І зьбіраліся ў чароды
Хмаркі ў цёмных глыбінох,
І схадзіліся у хараводы
Шчасьця поўныя і згоды
Зоры, зьзяючы агнём.
Хвала Сыну Божаму, хвала!
Усплёў мясечык двурогі –
Божы срэбраны сярпок...
.....
Хвала Духу Божаму, хвала! [7]*

У экспазіцыі да трэцяй часткі паэмы “Сымон-музыка” ў рэдакцыі 1918 г. у прыгожым ладзе роднай зямлі дамінуюць хрысціянскія святыні: “Скрозь вяночкі дрэў вясёла, / Над мястэчкам, над сялом, / Божы цэрквы і касцёлы / Узносяць вежы к небаю...”

Гэтая ж частка “савецкай” рэдакцыі (1925) пачынаецца гімнам красе роднай беларускай зямлі:

*О, край родны, край прыгожы!
Мілы кут маіх дзядоў!
Што мілей у свеце божым
Гэтых светлых берагоў,
Дзе бруяцца срэбрам рэчкі,
Дзе бары-лясы гудуць,
Дзе мядамі пахнуць грэчкі,
Нівы гутаркі вядуць...*

*.....
Край мой родны! Дзе ж у свеце
Край другі такі знайсці,
Дзе б магла так, поруч з смеццем,
Гожасць пышыная ўзраці? [8, т. 6, с. 354 – 355]*

Якуб Колас уводзіць у свае пражыццёвыя творы ўрачыстыя хвалы роднай зямлі ў жанры вершаў у прозе, напрыклад, гімн Прыпяці ў аповесці “Дрытва”. Або прызнанне ў любові да прыгажосці роднага прынёманскага краю ў пралогу да аповесці “У глыбіні Палесса” – другой часткі трылогіі “На ростанях”:

“На прастор, на шырокі прастор!

Я люблю гэтыя прасторы, люблю неаглядныя,
ружова-сінія далі іх, поўныя жыцця, малюнкавасці,
разнастайнасці тонаў зямлі і неба, дзе так многа
разгону для тваіх вачэй, дзе маўклівая далечыня,
атуліўшыся танюсенькаю наміткаю сінечы, думае
нейкую адвечную сваю думку і так моцна парывае
душу зазірнуць за заслону гэтай мудрасці, каб па-
знаць яе таямніцы” [8, т. 9, с. 189 – 190].

Свае лірычныя ўяўленні аб прыгажосці род-
най зямлі паэт падсумаваў у вершы-прадмове да
кнігі “Казкі жыцця”:

Не ў аднэй толькі нашай душы
Зерне ёсць хараства –
Аб ім казку складае ў цішы
Колас нівы, трава.
Не ў адным толькі сэрцы людзей
Іскра праўды гарыць –
Аб ёй песню няе салавей,
Аб ёй рэчка журчыць.

У той песні, шырокай, як свет,
Чутны ветры і гром.
Дык прымі ж ты прывет,
Свет бязмежны, мой дом [8, т. 5, с. 469].

Спіс літаратуры

1. **Багдановіч, М.** Поўны збор твораў: у 3 т. / М. Багдановіч. – Мінск: Навука і тэхніка, 1992 – 1995.
2. **Ластоўскі, В.** Выбраныя творы / В. Ластоўскі. – Мінск: Бел. кнігазбор, 1997. – С. 274.
3. **Конан, У.** Евангельская прыпавесць у беларускім фальклоры / У. Конан // Наша вера. – 2006. – № 3(37). – С. 62 – 66.
4. **Романов, Е.** Беларускі зборнік / Е. Романов. – Витебск, 1891. – Вып. 5. – С. 356.
5. **Колас, Я.** Збор твораў: у 20 т. / Я. Колас. – Мінск: Бел. навука, 2007. – Т. 1.
6. **Конан, В.** Райскія матывы в поэзии Адама Мицкевича / В. Конан // Всемирная литература. – 1998. – № 12. – С. 140 – 150.
7. **Колас, Я.** Сымон Музыка. Паэма ў VI часьцях / Я. Колас. – Менск: Вольная Беларусь, 1918. – Ч. I, II, III. – С. 142 – 146.
8. **Колас, Я.** Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1972 – 1976.